

Семестр 1 навчальна дисципліна «Інтелектуальна власність та інновації»
галузь знань 13 – «Механічна інженерія»
Спеціальність 132 «Матеріалознавство»
Підготував: к. т. н. Ярошенко Леонід Вікторович

Тема 8 АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

План

- 7.1. Авторське право;*
- 7.2. Суб'єкти авторських відносин;*
- 7.3. Особисті немайнові права авторів;*
- 7.4. Майнові права автора та іншої особи, що має авторське право;*
- 7.5. Суміжні права;*
- 7.6. Авторські договори.*

7.1. Авторське право

Духовна творчість народу є показником його мудрості, культури і моралі. Значення духовної творчості безперервно зростає. Саме наука, література і мистецтво як результат духовної творчості формують світогляд народу, збагачують його культуру визначають моральні засади суспільства.

Основними напрямками духовної творчості народу є наукова діяльність, література і мистецтво. Об'єктивні результати цих видів творчої діяльності людини і є предметом правової охорони. Звичайно, зазначені види діяльності не є вичерпними. Вони перебувають у постійному розвитку: народжуються нові форми, прийоми, виникають нові способи об'єктивного вираження духовного багатства людини.

У зв'язку із створенням творів науки, літератури і мистецтва виникають певні суспільні відносини, пов'язані з їх використанням. Ці відносини потребують правового регулювання, яке бере на себе авторське право.

В об'єктивному розумінні авторське право - це сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок створення і використання творів науки, літератури, мистецтва.

У суб'єктивному розумінні авторське право є сукупністю прав, які належать автору або його правонаступникам у зв'язку із створенням і використанням творів науки, літератури, мистецтва.

Завдання авторського права - створити найсприятливіші правові умови для творчої діяльності, забезпечити доступність результатів цієї діяльності всьому суспільству. Його основним принципом є поєднання інтересів автора та інтересів усього суспільства. Авторське право проголошує і забезпечує широкий захист особистих немайнових і майнових прав авторів.

Музичні твори, якщо вони не записані, об'єктами авторського права стають із моменту їх першого опублікування. До цієї групи можна віднести пантоміми, хореографічні та інші подібного роду твори для сценічного показу, а також сценічні обробки літературних художніх творів, обробки фольклору, придатні для сценічного показу.

Самостійними об'єктами авторського права є так звані похідні твори-переклади, обробки, анотації, реферати, резюме, інсценізації, музичні аранжування та інші переробки творів науки, літератури і мистецтва та обробки фольклору - незалежно від того, чи є об'єктами авторського права твори, на основі яких створені похідні твори.

Авторським правом охороняються комп'ютерні програми усіх видів, включаючи прикладні програми і операційні системи. Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори.

Авторське право визнається за будь-яким твором незалежно від його форми, готовності і художньої цінності, у тому числі й за такими, які не призначалися автором для публікації, наприклад, листи, щоденники, особисті записи, враження.

Інколи художній твір як єдине ціле з'являється внаслідок використання не однієї, а двох чи більше форм, наприклад музично-драматичні твори (музика і текст або музика і танці). Сучасний рівень науки і техніки дає можливість створювати складні твори, в яких поєднується кілька форм, наприклад, кіно-, теле- і відеофільми. Об'єктом авторського права є фільм як єдине ціле. Проте самостійними об'єктами авторського права у складному творі можуть бути й окремі складові частини - сценарії, музика, пояснювальний текст, робота головного

оператора, художника-постановника, яка увійшла складовою частиною до складного твору.

Певна категорія творів не визнається об'єктами авторського права. Це передусім офіційні документи та акти органів державної влади (закони, укази, постанови, рішення тощо), а також їх офіційні переклади. Однак слід мати на увазі, що автори проектів зазначених офіційних документів мають право авторства.

Не визнаються об'єктами авторського права офіційні символи і знаки (прапори, герби, ордени, грошові знаки тощо), а також повідомлення про поточні події, що мають характер звичайної прес-конференції.

Не визнаються об'єктами авторського права витвори народної творчості, а також результати, одержані за допомогою технічних засобів, призначених для виробництва певного роду без здійснення творчої діяльності, безпосередньо спрямованої на створення індивідуального твору.

Авторське право не поширюється на ідеї, методи, процеси, системи, способи, концепції, принципи, відкриття або просто факти.

7.2. Суб'єкти авторських відносин

Первинним суб'єктом авторського права є автор твору. Право на твір належить його справжньому автору - тому, хто написав книгу, картину, створив музику, виліпив скульптуру.

Автором наукового, літературного або мистецького твору може бути громадянин України, іноземець або особа без громадянства. Але поняття «автор твору» і поняття «суб'єкт авторського права» не тотожні як за змістом, так і за значенням.

Автором твору завжди буде його творець. Творити може лише людина.

Авторське право автора прийнято називати первісним, авторське право правонаступників ~ похідним. На твори, вперше випущені у світ на території України або які не випущені, але знаходяться на території України в будь-якій об'єктивній формі, авторське право визнається за авторами, їхніми спадкоємцями та іншими правонаступниками незалежно від громадянства (ст.8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», далі - Закон). Закон визнає авторське право

за авторами та їхніми правонаступниками також на твори, які хоч і вперше випущені у світ або перебувають у будь-якій об'єктивній формі на території іноземної держави, але їхніми авторами є громадяни України або автори мають постійне місце проживання на території України (ст. 8 Закону).

Дія Закону поширюється також на авторів, твори яких вперше опубліковані в іншій країні, але протягом 30 днів після цього опубліковані в Україні незалежно від громадянства і постійного місця проживання автора. За іншими особами авторське право на твори, які вперше випущені у світ або перебувають у будь-якій об'єктивній формі на території іноземної держави, визнається відповідно до міжнародних договорів або угод, в яких бере участь Україна.

Авторське право за іноземними правонаступниками вітчизняних авторів може бути визнане на території України у випадках передачі їм цього права у порядку, передбаченому законодавчими та іншими нормативними актами.

Порядок передачі українським автором права на використання його твору на території іноземної держави також встановлюється законодавством України і може бути здійснене через Державне агентство України з авторських і суміжних прав.

27 травня 1973 р. вступило в силу рішення про приєднання колишнього СРСР до Всесвітньої (Женевської) конвенції з охорони авторських прав (у редакції 1952 р.). Оскільки Україна є однією із правонаступниць колишнього СРСР, то вона також взяла на себе зобов'язання за цією Конвенцією. Відповідно до її положень кожна держава - учасниця Конвенції надає громадянам інших країн - учасниць Конвенції таку саму охорону авторських прав, як і власним громадянам.

Цей важливий акт забезпечує охорону прав вітчизняних авторів, закладає правову основу використання вітчизняних творів за кордоном. Всесвітня конвенція з охорони авторських прав поширюється також на музичні і кінематографічні твори та на твори образотворчого мистецтва.

У більшості випадків твори науки, літератури, мистецтва створюються однією особою, але іноді двома або кількома, тобто спільною творчою працею кількох співавторів. Якщо два або кілька авторів спільною працею створюють твір, відносини між ними називаються співавторством (ст. 12 Закону).

Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати ще й самостійне значення. Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана незалежно від інших частин твору. Кожен із співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення.

Цивільно-правова теорія виробила два види співавторства:

- коли неможливо виділити працю кожного співавтора - нероздільне співавторство;
- коли складові частини чітко визначені і відомо, хто *із* співавторів написав ту чи іншу частину - роздільне співавторство.

Співавторство можливе при створенні будь-яких творів. Для його визнання необхідні певні умови:

1. Твір, створений спільною творчою працею співавторів, має бути єдиним цілим, таким, що не може існувати без складових частин як ціле. Наприклад, якщо з підручника, написаного співавторами, вилучити одну чи кілька глав, підручник як цілісний твір втрачає своє значення. У балеті, опері, опереті музика поєднується з текстом. Музика без тексту - не опера, танок без музики - не балет. Проте, можливе і таке поєднання двох форм творчості, коли жодна з них не втрачає самостійного значення, але в такому випадку не буде співавторства.

2. Спільна праця співавторів твору має бути творчою. Якщо один розповідає сюжет, свої погляди, а інший записує це не співавторство.

3. Має бути угода про спільну працю над твором.

При роздільному співавторстві кожен із співавторів зберігає авторське право на свою частину. Одночасно він є співавтором твору в цілому. Співавторство має бути добровільним.

При нероздільному співавторстві твір може використовуватися лише за спільною згодою всіх співавторів. Проте право опублікування та іншого використання твору належить однаковою мірою всім співавторам. Один співавтор не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше

використання або зміну твору. В разі порушення спільного авторського права кожний співавтор може доводити своє право в судовому порядку.

Відносини між співавторами можуть бути визначені договором. У разі відсутності такого договору авторське право на твір здійснюється всіма співавторами спільно.

Суб'єктом авторського права може бути автор твору, а також інші фізичні і юридичні особи, для яких авторське право може виникати в силу закону, договору або спадкування. Так, відповідно до Закону суб'єктами авторського права можуть бути інші фізичні і юридичні особи. Зокрема, авторське право на збірники та інші складові твори належить їх упорядникам. Вони мають авторське право на здійснений ними добір і розташування матеріалів, що є результатом творчої праці (упорядкування). Проте упорядники зобов'язані суворо дотримуватись прав авторів кожного із творів, включених до складового (складеного) твору. У свою чергу автори творів, включених до складовою (складеного) твору, мають право використовувати свої твори незалежно від складового (складеного) твору, якщо інше не передбачено договором.

Автори похідних творів мають самостійне авторське право на здійснений переклад, переробку, аранжування або будь-яку іншу зміну. Переклад, аранжування або переробка твору не повинні завдавати шкоди авторським правам автора твору, що зазнав перекладу, аранжування чи іншої переробки. Переклади чи переробки творів можуть здійснюватись кількома різними особами.

Авторське право може перейти від автора до інших осіб правонаступників. Так, за ст. 25 Закону авторське право померлого автора переходить до його спадкоємців. Але в усіх випадках за автором зберігаються його особисті немайнові права. Отже, суб'єкти авторських прав - не автори - не можуть мати прав, які мають автори творів. Особисті немайнові права автора є невід'ємними.

Працівники вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ, підприємств та інших організацій часто створюють твори у порядку виконання службових обов'язків чи службовою завдання. У цих випадках особисті немайнові права належать тільки авторам зазначених творів. Виключне право на використання твору належить особі, з якою автор перебуває у трудових відносинах

(роботодавцю), якщо інше не передбачено договором. Виключне право на використання твору охоплює усі майнові права автора. Отже, усі **ВОНИ** належать роботодавцю за таких умов:

- автор перебуває у трудових відносинах із роботодавцем **НА** підставі договору найму;
- договір найму визначає коло службових обов'язків **АВТОРА**, до числа яких входить створення певного роду творів;
- твір створено автором під час дії договору найму;
- у договорі найму не передбачено інше.

У договорі найму автора з роботодавцем має бути встановлено **РОЗМІР** авторської винагороди за кожний вид використання твору, створеного **ЗА** договором найму, та порядок її виплати.

При будь-якому використанні твору, створеного за договором **НАЙМУ**, роботодавець має право зазначати своє найменування або вимагати **ТАКОГО** зазначення.

Суб'єктом похідного авторського права може стати будь-яка фізична **ЧИ** юридична особа, до якої авторське право перейшло на підставі цивільної **УГОДИ** відповідно до ст. 27 Закону. Крім того, авторське право може перейти від автора чи іншої особи, що має авторське право, до інших фізичних чи юридичних **ОСІБ** або до держави в порядку спадкування (ст. 25 Закону). Спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи **ІНШІЙ** зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора.

Суб'єктами авторського права визнаються також видавці енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, що продовжуються, колективних наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань. Зазначеним суб'єктам авторського права належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право при будь-якому використанні такого видання зазначати своє найменування або вимагати такого зазначення. Такі видання прийнято називати колективними творами, які складаються з окремих творів різних авторів.

Самі видавці авторами творів, що включені до колективного твору, не визнаються. Автори творів, що включені до таких колективних видань, зберігають і своє авторство, і виключні права на використання своїх творів незалежно від видання в цілому. Проте авторський договір може передбачати інше.

Нове законодавство про авторське право визнало право на інтерв'ю. Прийнято вважати, що інтерв'ю - це спільний твір особи, що дала його, і особи, що взяла інтерв'ю. Авторське право на запис інтерв'ю належить їм обом, якщо інше не передбачено угодою між ними. Опублікування запису інтерв'ю допускається лише зі згоди особи, що дала його.

До колективних і складових творів можна віднести й аудіовізуальні твори. Проте вони мають свою специфіку. Авторами аудіовізуального твору вважаються автори сценаріїв, діалогів, музичних творів, спеціально створених для певного аудіовізуального твору, режисери-постановники, оператори тощо. В аудіовізуальному творі можуть бути використані також раніше створені твори, перероблені або включені до аудіовізуального твору. Автори зазначених творів також визнаються співавторами аудіовізуального твору.

Відповідно до Закону авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті. Але з цього загального правила встановлено винятки:

1) строк охорони творів, створених співавторами, діє протягом усього життя і 70 років після смерті останнього співавтора:

2) строк охорони творів помертві реабілітованих авторів діє протягом 70 років після їх реабілітації;

3) строк охорони твору, який уперше було опубліковано після смерті автора, але в межах 30 років після смерті, діє протягом 70 років від дати опублікування твору;

4) для творів, які були обнародовані анонімно або під псевдонімом авторське право діє протягом 70 років від дати обнародування твору.

Право авторства, право на ім'я і право протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, що може завдати шкоди честі та репутації автора, охороняються безстроково.

Твори, на які термін авторського права скінчився, або які ніколи ним не охоронялися на території України, вважаються суспільним надбанням.

Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно використовуватися будь-якою особою без виплати авторської винагороди.

7.3. Особисті немайнові права авторів

Авторське право виникає з моменту створення твору.

Автору відповідно до Закону належать особисті немайнові і майнові права, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням будь-якого твору науки, літератури або мистецтва. Для виникнення і здійснення авторських прав не вимагається виконання будь-яких формальностей. Особа, яка має авторське право, для сповіщення про свої права може використати знак охорони авторського права, який розміщується на кожному примірнику твору і складається з латинської літери С у колі – ©, імені (найменування) особи, яка має авторське право, і року першої публікації твору.

Особа, яка має авторське право або будь-яку виключну правомочність на твір, може їх зареєструвати в офіційних державних реєстрах протягом строку охорони авторського права.

Державну реєстрацію здійснює Державне агентство України з авторських і суміжних прав у встановленому порядку.

Факт державної реєстрації прав автора засвідчується свідоцтвом.

Особисті немайнові права автора - це право на:

- авторство;
- авторське ім'я;
- недоторканність твору;
- обнародування твору.

Ідея авторства полягає в тому, що тільки справжній творець вправі називати себе автором твору, а всі інші особи, що використовують твір, зобов'язані зазначити його ім'я (ст. 13 Закону). Право авторства закріплює *факт* створення певного твору конкретною особою.

Зазначення імені автора при використанні твору обов'язкове в усіх випадках за одним винятком: якщо твір образотворчого мистецтва або фотографічний твір використовується у промисловості У цьому випадку ім'я автора не згадується з суто технічних причин.

Право автора на ім'я дає можливість випустити свій твір під власним іменем, умовним (псевдонімом) або взагалі без зазначення імені (анонімно) (ст. 13 Закону). У більшості випадків автор публікує свої твори під власним іменем, тобто вказує своє прізвище та ініціали.

Право на вибір способу зазначення імені, а також на розкриття псевдоніма або аноніма є особистим правом автора. Лише у випадку, коли автор у своєму творі порушив чийсь права (наприклад, образив когось), на вимогу слідчих органів або суду видавництво, редакція газети чи театр, яким відоме справжнє ім'я автора, можуть розкрити його псевдонім чи анонім.

Право на недоторканність твору визначається в Законі як право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора. Це означає, що при виданні, публічному виконанні або будь-якому іншому використанні твору забороняється без дозволу автора та його правонаступників вносити будь-які зміни, перекручення, спотворення як до самого *твору*, так і його назви, позначення імені автора. Не допускається також без дозволу автора супроводжувати твір при його виданні ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями ; будь-якими іншими поясненнями, доповнювати або скорочувати твір. За типовими видавничими договорами малюнок і навіть колір обкладинки можна робити лише зі згоди автора.

Контроль за дотриманням вимог Закону щодо недоторканності твору здійснює Державне агентство України з авторських і суміжних прав.

Право автора на недоторканність твору полягає і в тому, що переклад твору на іншу мову з метою випуску в світ допускається лише зі згоди автора або **ЙОГО** правонаступників і на підставі договору.

Переклад може здійснюватися лише за умови збереження цілісності **Й** змісту твору.

Право на обнародування твору. Закон містить визначення поняття обнародування твору. Це дія, здійснена зі згоди автора, яка робить твір доступним для загального відома шляхом його опублікування, публічного показу, передачі в ефір або в інший спосіб.

Зазначене право є особистим немайновим правом. Відповідно до Закону твір вважається обнародуваним, якщо він виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню або будь-яким іншим чином повідомлений невизначеному колу осіб.

Твір може бути обнародований різними способами, але істотним є те, що його зміст повідомлений невизначеному колу осіб. Обнародування полягає в ознайомленні з ним громадськості в будь-який спосіб, що залежить від його форми та характеру. Письмові твори (наукові, художні, драматичні, музично-драматичні тощо) випускаються у світ шляхом видання; твори образотворчого мистецтва – шляхом показу на виставках, у музеях для загального огляду. Скульптури, наприклад, виставляють на площах, вулицях, у пам'ятних місцях тощо. Музичні твори можна випустити у світ шляхом публічного виконання, передачі по радіо чи телебаченню або шляхом видання.

Не вважається обнародуванням (опублікуванням) інформація про твір з викладом його короткого змісту або повідомлення обмеженому колу осіб (наприклад, коли поет прочитає свого вірша у колі друзів, композитор виконав сонату на сімейному вечорі).

Право першого обнародування твору належить лише автору. Тільки він може вирішувати, чи готовий його твір до випуску в світ. Порушення цього права дає автору підстави вимагати сплати гонорару або відшкодування завданих збитків, а також вжиття інших заходів аж до вилучення твору і заборони випуску його у світі.

7.4. Майнові права автора та іншої особи, що має авторське право

Передусім автору чи іншій особі, що має авторське право належить *виключне право на використання твору* в будь-якій формі і будь-який спосіб (ст. 14 Закону).

Закон містить визначення поняття «виключне право» -право, коли жодна особа, крім тієї, якій належить авторське право або суміжні права, не може використовувати твір, не маючи на те відповідного дозволу (ліцензії, за винятком випадків, передбачених Законом). Отже, крім суб'єкта авторського права ніхто і в будь-який спосіб використати твір не має права.

Закон надає автору чи іншій особі, що має авторське право, виключне право дозволяти або забороняти:

1. Відтворення творів, тобто виготовлення одного або більше примірників твору або фонограми у будь-якій матеріальній формі, в тому числі у звуко- і відеозапису. Примірник - це результат будь-якого відтворення твору.

2. Публічне виконання і публічне сповіщення творів.

Публічне виконання - це подання творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та в інший спосіб як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по проводах) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих. Публічне виконання аудіовізуального твору означає демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору в їх послідовності.

Публічне сповіщення - така передача в ефір чи по проводах зображень і (або) звуків творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення, коли зазначені зображення чи звуки можуть бути сприйняті особами, що не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих.

3. Публічний показ - будь-яка демонстрація оригіналу або **ПРИМІРНИКІВ** творів, виконань, передач організацій мовлення безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо.

4. Будь-яке повторне публічне сповіщення в ефір чи по проводах вже переданих в ефір творів за умови, що воно здійснюється іншою організацією.

Мається на увазі, що жодна організація мовлення не може здійснювати публічне сповіщення в ефір чи по проводах твору без дозволу його автора.

5. Переклад творів. Ніхто без дозволу автора не може перекласти його твір іншою мовою. Автор оригіналу може сам здійснити переклад свого твору іншою

мовою (авторський переклад). За наявності авторського перекладу ніхто інший не може перекладати цей само твір на ту ж саму мову. Від авторського перекладу слід відрізнити авторизовані переклади, тобто, переклади, схвалені автором.

Той самий твір однією мовою можуть перекладати різні перекладачі. Кожен із них зберігає авторське право на свій переклад.

Автор твору і його перекладач не є співавторами твору. При цьому перекладач не несе відповідальності за зміст оригіналу, а автор оригіналу не несе відповідальності за якість перекладу.

Можливий переклад не з мови оригіналу, а з проміжного перекладу. Наприклад, твір французького автора перекладений російською мовою. Якщо передбачається цей твір перекласти на українську, але не з французької мови, а з російської, то російський переклад буде проміжним. Переклад українською мовою зазначеного твору може бути здійснений з дозволу як французького автора, так і автора російською перекладу.

6. Переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів. Переробки творів можуть здійснюватися і різними способами, і в різних формах. Наприклад, на основі одного твору (розповідного) створюється інший драматичний сценарій або навпаки. Такі твори прийнято називати похідними.

Похідний твір - продукт інтелектуальної творчості, заснованої на іншому наявному творі (переклад, адаптація, аранжування тощо).

Адаптація твору - це пристосування або полегшення твору Для сприйняття малопідготовленими читачами або пристосування літературно-художнього тексту для осіб, що починають вивчати іноземну мову.

Аранжування - перекладення музичного твору, написаного для одного музичного інструменту чи складу інструментів (голосів), стосовно іншого інструменту або іншого складу - розширеного чи звуженого.

7. Розповсюдження творів шляхом продажу, відчуження іншим способом або шляхом здачі в найом чи у прокат та іншої передачі до першого продажу примірників твору.

Продаж твору не потребує пояснення. Щодо інших способів відчуження, то маються на увазі дарування, обмін тощо.

Здача в найом - передача права володіння і користування оригіналом чи примірником твору або фонограми на певний строк із метою одержання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди.

Прокат – передача твору іншим особам у тимчасове користування за обумовлену плату.

8. Здача в найом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих на фонограмі.

Здача в найом означає передачу права володіння оригіналом чи примірником твору або фонограми на певний строк з метою одержання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди.

9. Імпорт примірників творів з метою розповсюдження, включаючи примірники, виготовлені з дозволу автора або іншої особи, яка має авторське право.

Імпорт – ввезення в Україну творів із-за кордону. Такий імпорт може бути здійснений лише з дозволу автора твору.

II. Будь-яке використання творів іншими особами дає автору чи іншій особі, що має авторське право, право вимагати виплати винагороди. Винагорода може здійснюватись у вигляді платежу (одноразова винагорода), у формі відрахувань (відсотків) за кожний проданий примірник чи кожне використання твору або складається із змішаних платежів.

При цьому слід магі на увазі: якщо примірники правомірно опублікованого твору введені в цивільний оборот шляхом їх продажу, то допускається їх подальше розповсюдження без згоди суб'єкта авторського права і без виплат авторської винагороди.

III. Важливим нововведенням є *право доступу автора* до твору образотворчого мистецтва. За цією нормою автор має право доступу до свого твору образотворчого мистецтва, який знаходиться власності іншої особи. Такий доступ може мати на меті використання твору для його відтворення - виготовлення примірників, слайдів, карток тощо. Власник не може відмовити автору в доступі до твору без поважних для цього підстав. Однак доступ автора до зазначеного твору може мати місце за певних умов:

1) автор при передачі носія твору образотворчого мистецтва у власність іншій особі не поступився своїми майновими правами;

2) доступ автора до твору необґрунтовано не зачіпає законних прав та інтересів власника твору образотворчого мистецтва.

IV. Ще одним істотним нововведенням є так зване *право наслідування*. Воно полягає в тому, що автор 34 життя, а після його смерті спадкоємці мають право на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу носія твору образотворчого мистецтва. Це право не відчужене, але воно належить не тільки автору твору, а і його спадкоємцям. Воно зберігає чинність протягом чинності самого авторського права, а набуває її після першого відчуження твору, здійсненого автором.

Вільне використання творів

Закон певною мірою обмежує виключне право автора на використання твору. Використання твору без згоди автора Закон називає «вільним використанням». Дозволяється в окремих, зазначених у Законі, випадках вільне використання творів без згоди автора і без виплати йому авторської винагороди та вільне використання твору без згоди автора, але з виплатою йому авторської винагороди.

Без згоди автора або іншої особи, що має авторське право, але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення допускається:

1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів;

2) використання літературних і художніх творів як ілюстрації у виданнях, у передачах мовлення, у записах звуку або зображення навчального характеру;

3) відтворення у пресі, передача в ефір або інше публічне повідомлення опублікованих у газетах або журналах статей із поточних економічних, політичних, релігійних питань або передача в ефір творів такого ж характеру, коли це спеціально заборонено автором;

4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, передача в ефір або інше повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій;

5) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;

б) відтворення творів для судового і адміністративного провадження;

7) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похорон;

8) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів.

В усіх зазначених випадках твори використовуються чи відтворюються в обсязі, виправданому поставленою метою;

9) відтворення твору в особистих цілях за умов, передбачених статтями 16-19 Закону.

Відтворення творів у особистих цілях без згоди автора або іншої особи, що має авторське право, але з виплатою винагороди допускається лише в одному випадку. Відповідно до п. 9 ст. 15 Закону допускається відтворення виключно в особистих цілях творів, зафіксованих у звуко- і відеозаписах (ст. 19 Закону), без згоди автора або іншої особи, що має авторське право, але з виплатою авторської винагороди.

Винагорода у зазначеному випадку виплачується у формі відрахувань (відсотків) виробниками або імпортерами обладнання (аудіоапаратури, відеомагнітофонів тощо) та матеріальних носіїв (звуко- або відеоплівки, касет, лазерних дисків, компакт-дисків тощо), які використовуються для такого відтворення. Збір і розподіл такої винагороди здійснюються однією із організацій, що управляє майновими правами авторів, виконавців і виробників фонограм на колективній основі, відповідно до угоди між цими організаціями. Зазначена винагорода розподіляється в такій пропорції: сорок відсотків - авторам, тридцять відсотків - виконавцям, тридцять відсотків - виробникам фонограм, якщо інше не передбачено угодою.

Право на авторську винагороду

ПРАВО НА АВТОРСЬКУ ВИНАГОРОДУ - це основне майнове право автора чи іншої особи, що має авторське право. Підставою для винагороди є факт використання твору в будь-який спосіб.

Конкретними юридичними фактами, що породжують у автора чи іншої особи, що має авторське право, право на винагороду, можуть бути:

а) авторський ліцензійний договір (видавничий, постановочний, сценарний, художнього замовлення тощо);

б) факт позадоговірного використання твору, коли за Законом *НЕ* вимагається згода авторів, але передбачена виплата авторської винагороди (СТ.19 Закону);

в) неправомірне використання твору.

Як бачимо, право на одержання винагороди породжується, як правило, лише фактом використання твору. Сам по собі факт наявності твору в об'єктивній формі права на винагороду не породжує.

Винагорода, яку одержує автор чи інша особа, що має авторське право, є по суті винагородою за працю, вкладену у створення твору. Вона може бути у формі заробітної плати (наприклад, штатний художник, науковий співробітник науково-дослідної установи) або авторського гонорару. Можливе поєднання цих форм оплати.

Винагорода має виплачуватися за будь-яке використання твору. Винагорода може здійснюватися у вигляді одноразового платежу (одноразова винагорода), у формі відрахувань (відсотків) за кожний проданий примірник чи кожне використання твору або складатися із змішаних платежів.

Розмір і порядок обчислення авторської винагороди за створення і використання твору визначається в авторському договорі.

7.5. Суміжні права

Суміжні права безпосередньо пов'язані з авторськими правами, саме тому вони називаються суміжними і охороняються одним законом. *Особливістю суміжних прав є те, що вони ґрунтуються на використанні, як правило, чужих авторських прав.* Суміжні права впливають із творчої діяльності з реалізації, використання вже обнародованих творів літератури і мистецтва. Наприклад, поет написав слова пісні, композитор написав музику до цієї пісні. Але пісня може бути донесена до слухачів тільки певним виконавцем - співаком. Творчість співака є суміжною творчою діяльністю з реалізації самої пісні. Із цієї творчої діяльності

впливає право співака на власне виконання пісні, яке одержало назву суміжного права.

Суміжні права останнім часом набули прискореного розвитку. Сучасні технічні засоби надають можливість певним чином фіксувати виконання будь-якого виконання (артиста, диригента, клоуна тощо) і в такий спосіб вилучати доходи із чужої майстерності, таланту. Щоб цьому запобігти, і запроваджено охорону суміжних прав.

Під суміжними правами закон розуміє три групи прав:

- а) права виконавців;
- б) права виробників фонограм;
- в) права організацій мовлення.

Це права на оригінальність, майстерність, манеру виконання, на інтерпретацію твору. Це низка прав виробників фонограм і прав організацій мовлення на їх програми передач.

Отже, суміжні права - це права на результати творчої діяльності виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення і використанням творів літератури і мистецтва, авторські права на які належать іншим особам.

Об'єктами суміжних прав є:

а) виконання для фіксації, відтворення і розповсюдження з **ДОПОМОГОЮ** технічних засобів:

б) записи виконання та інші записи за допомогою технічних **ЗАСОБІВ** (фонограми, відеограми);

в) програми (передачі) організацій мовлення.

Зазначені результати творчої діяльності можуть одержати правову **ОХОРОНУ** лише за певних умов, визначених законом.

Права виконавців охороняються, якщо:

- 1) виконання вперше мало місце на території України;
- 2) виконання зафіксоване на фонограмі, що охороняється **ВІДПОВІДНО ДО** закону;
- 3) виконання, не зафіксоване на фонограмі, включено у **ПЕРЕДАЧУ** організації мовлення, що охороняється відповідно до Закону.

Права виробників фонограм охороняються, якщо:

1) виробник є громадянином України або юридичною особою з офіційним місцезнаходженням на території України:

2) фонограму вперше опубліковано на території України *АБО* опубліковано на території України протягом 30 днів від дня публікації *В* іншій державі;

3) перша фіксація фонограми мала місце в Україні. Права організацій мовлення охороняються, якщо вони мають офіційне місцезнаходження на території України і здійснюють передачі з передавачів, розташованих на території України.

Суб'єкти суміжних прав

Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограм, виробник відеограм, організація мовлення.

Виконавцями визнаються актори (театру, кіно тощо), співаки, музиканти, диригенти, танцюристи, а також інші особи, які виконують роль, співають, читають, декламують, грають на музичних інструментах чи у будь-який інший спосіб виконують твори літератури або мистецтва, включаючи твори фольклору. Тобто виконавцями визнаються також особи, які хоча і не є офіційно артистами, співаками тощо, але виконують їх функції. Виконавцями визнаються також особи, які здійснюють таку само творчу діяльність, у тому числі виконують циркові, естрадні, лялькові номери.

Виконавцями можуть бути громадяни України, іноземні громадяни і особи без громадянства незалежно від віку. Виробниками фонограм можуть бути фізичні і юридичні особи, які вперше здійснили запис будь-якого виконання або інших звуків на фонограмі. Проте щодо юридичних осіб закон робить застереження. Вони одержують захист своїх суміжних прав лише за умови, що їх постійне місцезнаходження – на території України. При цьому не має значення, так би мовити, «громадянство» цієї юридичної особи. Вона може бути українською або іноземною.

Фонограми - виключно звуковий запис будь-якого виконання чи інших звуків. Грамофонні платівки, диски, магнітофонні касети та інші носії записів визнаються примірниками фонограм.

До суб'єктів суміжних прав закон відносить також організації мовлення, тобто тільки юридичних осіб. Це організації радіо- і телебачення, які використовують твори літератури і мистецтва у своїх програмах передач як в ефір, так і по проводах.

Безумовно, до суб'єктів суміжних прав належать організації мовлення як державні, так і приватні чи інших форм власності.

Суб'єктивні суміжні права, їх зміст і межі

1.Передусім всі суб'єкти суміжних прав мають використовувати свої суб'єктивні права в такий спосіб, щоб не порушити прав авторів, чії твори використовуються. Виконавці мають здійснювати свої суб'єктивні права за умови дотримання прав авторів, чії твори виконують. Виробники фонограм і організації мовлення зобов'язані дотримуватись прав авторів і виконавців, організації мовлення – прав виробників фонограм, авторів і виконавців.

2.Закон не передбачає процедури закріплення виникнення і здійснення суміжних прав. Проте виробники фонограм і виконавці з метою інформування про належність їм суміжних прав, що виникли у процесі створення фонограми, можуть на всіх її примірниках або їх упаковках використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак містить латинську літеру R у колі - ® та ім'я (найменування) особи, що має суміжні права, і зазначення року першої публікації фонограми.

Права виконавців. Виконавцям належить ряд особистих немайнових і майнових прав.

Виконавцю належить виключне право на використання виконання у будь-якій формі, включаючи право на одержання винагороди за кожний вид використання.

Виключне право на використання виконання означає право дозволяти або забороняти здійснення таких дій:

- 1)записувати раніше не записане виконання;
- 2)відтворювати запис виконання;
- 3; сповіщати виконання в ефір, по кабелю або здійснювати інше публічне сповіщення виконання;

4) здавати в найом опубліковану фонограму, що включає виконання за участю виконавця.

Дозвіл на використання виконання дає сам виконавець. Якщо виконання здійснювалось колективом виконавців – керівник такого колективу шляхом складання письмового договору з користувачем.

Якщо виконання використовується в аудіовізуальному творі, то відповідним договором між виконавцем і постановником аудіовізуального *твору* передбачається передача виконавцем постановнику прав, викладених вище. При цьому виконавець зберігає право на винагороду за здачу в найом примірників такого аудіовізуального твору.

Виконавець може укласти договір на використання свого виконання організацією мовлення для сповіщення в ефір або по кабелю.

Розмір винагороди виконавцю за таке використання встановлюється в зазначеному договорі.

Виключне право на використання виконання, створеного за договором найму, належить особі, з якою виконавець перебуває в трудових відносинах (роботодавцю), якщо договором не передбачено інше. Особисті немайнові права на виконання належать виконавцю.

Виключні права, що належать виконавцю, можуть передаватися за договором іншим особам.

Права виробника фонограми. Виробнику фонограми належить виключне право на використання фонограми у будь-якій формі, включаючи право на одержання винагороди за таке використання.

Виключне право на використання фонограми означає право дозволяти або забороняти вчинення таких дій:

- 1) відтворювати фонограму.
- 2) розповсюджувати примірники фонограми будь-яким чином: продавати, здавати в найми тощо;
- 3) імпортувати примірники фонограми з метою розповсюдження;
- 4) переробляти або будь-яким іншим чином змінювати фонограму. Без згоди виробника фонограми і без виплати йому винагороди можуть розповсюджуватись

правомірно опубліковані примірники фонограми за умови, що вони уже введені в цивільний оборот шляхом їх продажу.

Права організації мовлення. Організації мовлення належить виключне право на використання її передачі у будь-якій формі, включаючи й право *НА* одержання винагороди за таке використання. Виключне право *НА* використання передачі мовлення означає право організації ефірного *АБО* кабельного мовлення дозволяти або забороняти вчинення таких дій:

1)записувати передачу;

2)відтворювати запис передачі;

3) одночасно сповіщати в ефір (по кабелю) передачу іншій організації ефірного (кабельного) мовлення:

4)сповіщати передачу по кабелю (в ефір):

5)публічно сповіщати передачу з місця з платним входом.

Строки чинності суміжних майнових прав. Майнові права виконавців охороняються протягом 50 років після першої фіксації виконання або постановки. Права виробників фонограм діють протягом 50 років після *ПЕРШОГО* опублікування фонограм, а якщо публікації фонограми не було, то протягом *50* років після першої фіксації звукового запису. Права організацій мовлення діють протягом 50 років після першої передачі в ефір або по проводах.

Законом в окремих випадках можуть встановлюватися інші строки чинності суміжних прав.

До спадкоємців виконавця і правонаступників виробників фонограм і організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконання фонограми, передачі в ефір і по проводах, а також право на одержання винагороди в межах частини строків чинності права, що залишилися.

Особисті немайнові права виконавця у спадщину не переходять. Проте спадкоємці мають право захищати авторство на об'єкт суміжних прав і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню виконання, фонограми і програми мовлення або будь-якому посяганню на об'єкт, що може зашкодити честі і репутації виконавця, виробника фонограми чи організації мовлення.

7.6. Авторські договори

Основною правовою формою використання творів науки, літератури і мистецтва є цивільно-правові договори, які дістали назву авторських.

Використання твору автора іншими особами (користувачами) здійснюється відповідно до ст. 29 Закону України «Про авторське право і суміжні правові на підставі авторського договору».

За таким договором автор зобов'язаний створити і передати замовлений твір або передати готовий твір для використання, а користувач зобов'язаний використати або почати використання твору передбаченим договором способом в обумовленому ним обсязі, у визначений строк і виплатити автору встановлену договором винагороду

Це самостійна група договірних зобов'язань, які відзначаються певними особливостями:

1. Передусім суб'єктами вказаних договорів, з одного боку, завжди є автор (співавтори) або їхні правонаступники, а з іншого боку, як правило, - певна організація, яка за родом своєї діяльності може використати твір обумовленим у договорі способом. правонаступниками можуть бути спадкоємці та інші особи, яким автор передав право використання твору.

2. Якщо з боку автора виступають дві або більше особи (співавтори, кілька спадкоємців або інших правонаступників), то для укладання договору необхідна згода усіх цих суб'єктів, незалежно від того, яка частка авторської винагороди їм належить. Без такої згоди твір не можна використовувати. Означені особи можуть доручити ведення переговорів, підписання договору, а інколи й подальшу роботу з автором комусь одному, але таке доручення має бути оформлено в письмовому вигляді, воно становить частину авторського договору.

3. При укладанні авторського договору з кількома співавторами слід з'ясувати характер співавторства - подільне чи неподільне. У першому випадку в Договорі може бути відзначено авторство окремих співавторів. Проте в усіх випадках колективного твору укладається один авторський договір.

4. У випадку використання кількох колективних творів на кожний із них укладається окремий авторський договір. Наприклад, із співавторами слів пісні -

один договір, із співавторами музики - інший. У такому випадку це - окремі види творів, а не співавторство.

5. Автор може передати право на використання свого твору як на території України, так і за її межами будь-яким громадянам і юридичним особам, у тому числі іноземним. У більшості випадків контрагентами авторів (співавторів та їхніх правонаступників), як правило, є юридичні особи державні, громадські, кооперативні та інші організації будь-якої форми власності, які можуть використовувати твір у той чи інший спосіб. Проте в деяких авторських договорах контрагентом автора можуть бути і громадяни, наприклад замовник у договорі художнього замовлення. Будь-який громадянин може укласти договір із художником або скульптором про створення певного твору. Але у видавничих, постановочних, сценарних та деяких інших авторських договорах контрагентами авторів є, як правило, юридичні особи.

Авторські договори з іноземними авторами укладаються за участю Державного агентства України з авторських і суміжних прав.

6. Важливою особливістю авторських договорів є те, що об'єктами (предметами) їх є нематеріальні блага - твори науки, літератури чи мистецтва. Вони стають об'єктом договору за однієї умови - якщо виражені в такій об'єктивній формі, яка дозволяє відтворювати і розмножувати їх. Об'єктом авторського договору можуть бути твори, вже створені на момент укладення договору, а також твори, які автор (співавтор) зобов'язується створити і передати для використання.

Важливою творчою ознакою об'єкта договірних відносин є новизна твору, яка може виявлятися або в самому змісті твору і у формі викладу нового змісту, або тільки у формі викладу вже відомої о змісту.

Авторський договір має бути укладений у письмовій формі, якщо законодавством не передбачено інше (п. 2 ст. 29 закону «Про авторське право і суміжні права»). Письмова форма не обов'язкова для договорів про опублікування творів у періодичних виданнях та енциклопедичних словниках.

Види авторських договорів:

- авторський договір;
- видавничий договір;

- договір на депонування рукопису;
- постановочний договір;
- сценарний договір;
- договір художнього замовлення;
- договір про використання в промисловості неопублікованого твору

декоративно-прикладного мистецтва.

Авторський договір - це консенсуальна угода, за якою автор або правонаступники передають готовий твір певній особі для використання, або ж автор бере на себе створити певний твір і передати його для використання обумовленим у договорі способом.

Договір двосторонній, оскільки кожна із сторін наділена певними правами і обов'язками.

Існують конкретні види авторських договорів про передачу твору для використання:

- договір про видання або перевидання твору в оригіналі (видавничий договір); договір про депонування рукопису;
- договір про публічне виконання твору (постановочний договір); договір про використання твору в кінофільмі чи телевізійному фільмі (сценарний договір), у радіо-, телевізійній передачі;
- договір про створення твору образотворчого мистецтва з метою публічного виставлення (договір художнього замовлення);
- Договір про використання у промисловості твору декоративно-прикладного мистецтва тощо.

Видавничий договір як один із видів авторських договорів характеризується специфічним способом використання твору - виданням і розповсюдженням твору через торгівлю, бібліотеки та інші організації. Видавничі договори розрізняються за своїм предметом: договори на *видання* літературних творів, творів образотворчого мистецтва, музичних *творів*. Договори на видання літературних творів поділяються на *видання* оригінальних творів та на видання творів у перекладі як вітчизняних, так і зарубіжних авторів.

Останнім часом все більшого поширення набувають комерційні *видавничі* договори, за якими видання літературного твору здійснюється видавництвом *на* кошти самого автора. На автора також покладається обов'язок розповсюдження твору. Імовірно, що в умовах ринкової економіки ці договори *набудуть* поширення.

Умови окремих різновидів видавничих договорів багато в *чому* співпадають, але вони й істотно відрізняються один від одного *характером* свого предмета. Так, при виданні літературних творів предмет *договору* визнається видом літератури, її жанром призначенням. Поданий рукопис має відповідати погодженій заявці, плану, навчальній програмі (для *навчальної* літератури), обумовленому обсягу. Предмет видавничого договору на *видання* творів образотворчого мистецтва визначається назвою, темою, сюжетом, *видом* роботи. її розміром, технікою виконання тощо. Видання музичних *творів* здійснюється шляхом передачі видавництву нот у вигляді клавiру, партитури.

Видавничий договір може бути укладений як на готовий твір, *так і на* твір, що буде створено в майбутньому. Останній називається ще *договором* замовлення (літературного або художнього).

Договір на депонування рукопису. Депонування означає передачу *на* зберігання. У тих випадках, коли твір має вузькоспеціалізований *характер* і необхідно швидко одержати інформацію про нього, вдаються до депонування. За цим договором організація за погодженням з автором передає *належним* чином оформлений оригінал разом із рефератом твору інформаційному *органу*, який зобов'язаний безплатно зберігати оригінал і надавати інформацію *про* нього шляхом публікації реферату. Крім того, цей орган зобов'язаний на замовлення всіх зацікавлених осіб виготовляти копії твору повністю або частково і видавати їм. Частіше за все на депонування передають оригінали рефератів статей, оглядів, монографій, збірників наукових праць, матеріали конференцій, з'їздів, нарад і симпозіумів вузькоспеціалізованого характеру, які видавати друкарським способом немає можливості.

Постановочний договір. Твір може бути випущений у світ публічним виконанням у видовищному закладі. Контрагентами договору є, з одного боку, автор - творець сценічного твору або його правонаступники, а з іншою –

видовищний заклад (постановник). За цим договором автор передає або зобов'язується створити і передати видовищному закладу драматичний, музичний або музично-драматичний, хореографічний або пантомімний твір, а заклад-постановник зобов'язується здійснити в межах обумовленого договором або законом строку постановку і публічне виконання твору (випустити його у світ та сплатити автору винагороду. Винагорода складається з двох частин: одноразової винагороди та збору за кожний спектакль.

Сценарний договір. За цим договором автор передає або зобов'язується створити і передати кіно-, теле- або радіостудії сценарій фільму або теле- чи радіопередачі в обумовлений договором строк, а студія зобов'язується виплатити автору винагороду. Предметом договору може бути твір - літературний сценарій, який має відповідати творчій заявці, що додається до договору. У заявці викладається основна ідея, сюжетний задум і характеристика основних дійових осіб.

Договір художнього замовлення. За цим договором автор зобов'язується створити і передати замовнику в обумовлений договором строк твір образотворчого мистецтва, а замовник зобов'язаний виплатити автору погоджену винагороду. Це поки що єдиний з авторських договорів, у якому контрагентом автора може бути не тільки юридична особа, а й громадянин. Особливість вказаною договору полягає в тому, що замовник не зобов'язаний випускати твір у світ, тобто виставляти твір для публічного огляду. Це право замовника – він може це зробити, а може і не робити.

Предметом договору художнього замовлення є твір образотворчого мистецтва. Це - твори живопису, графіки, скульптури, декоративного мистецтва фотографічні твори і твори, одержані способами, аналогічними фотографуванню. Перелік творів образотворчого мистецтва не є вичерпним оскільки досягнення науково-технічного прогресу обумовлюють появу нових об'єктів авторського права, а отже, і нових об'єктів художнього замовлення.

Особливістю цього договору є й те, що твір образотворчого мистецтва, створений на замовлення, переходить у власність замовника, якщо інше не передбачено договором.

Договір про використання в промисловості неопублікованого твору декоративно-прикладного мистецтва. Законодавство не визначає, що слід розуміти під творами декоративно-прикладного мистецтва. Практика виробила тільки приблизний перелік творів, які можуть бути предметом зазначеного договору. Це, наприклад, твори, які мають утилітарне, сувенірне або декоративне призначення і вирізняються оригінальним художньо-естетичним виконанням. Це можуть бути художні вироби побутового призначення, які задовольняють практичні потреби, а також є прикрасою середовища і людини. До цієї категорії практика відносить серветки, килими, хустки, одяг, взуття, вироби із шкіри, кістки, пластмаси, іграшки, значки, сувеніри, вироби зі скла, фарфору, металу, ювелірні і галантерейні вироби тощо.

Особливістю означеного договору є те, що контрагентом автора завжди виступає промислове підприємство, яке зобов'язується випустити у світ твір на промисловій основі. Отже, за цим договором автор передає або зобов'язується створити і передати твір декоративно-прикладного мистецтва підприємству, яке зобов'язується випустити його у світ на промисловій основі і він має бути придатним для використання в промисловості і відповідати певним художньо-естетичним вимогам. Визнання твору об'єктом декоративно-прикладного мистецтва, і отже, його придатності для використання в промисловості, здійснюють спеціалісти (художні ради).

Зміст авторських договорів. Як і будь-який цивільно-правовий договір, авторський договір має відповідати вимогам закону і містити усі необхідні умови та реквізити, без яких договір є недійсним (сторони договору, їх адреси і місцезнаходження тощо). Сторонами в авторських договорах, з одного боку, завжди є громадянин - автор або його правонаступники, а з іншого, як правило, - юридична особа, яка за родом своєї діяльності має змогу випустити твір у світ. Це можуть бути державні, колективні, акціонерні та інші організації будь-яких форм власності. Із цього загального правила є лише два винятки: у договорі художнього замовлення замовником може бути і громадянин, а в договорах про депонування рукописів з обох сторін виступають організації.

Об'єктом договору, як уже зазначалось, є результат творчої праці - *твір*, втілений у таку об'єктивну форму, яка робить його придатним для сприйняття іншими способами, відтворення і розповсюдження.

Використання твору допускається виключно на основі авторського договору з автором або іншою особою, яка має авторське право (ст. 29 Закону «Про авторське право і суміжні права»). Форма авторського договору письмова, якщо законодавством не передбачено інше. Недодержання простої письмової форми, що вимагається законом, у разі виникнення спору позбавляє сторони змоги посилатися для підтвердження угоди на показання свідків. Однак недодержання письмової форми не спричинює недійсності авторського договору. Більш того, закон допускає в окремих випадках можливість укладати авторський договір в усній формі, наприклад, про опублікування творів у періодичних виданнях та енциклопедіях.

Строки в авторських договорах мають суттєве значення. Для різних авторських договорів вони неоднакові. У видавничому договорі слід розрізняти строк його дії, строк випуску твору у світ, строк подання роботи до видавництва за договором замовлення, строки для розгляду і оцінки твору та інші. Відповідно до чинного законодавства видавничий договір діє протягом встановленого строку. Безстрокові договори не допускаються.

Строк, протягом якого автор зобов'язаний створити і передати видавництву обумовлений договором твір, визначається тільки угодою сторін, він не підлягає нормуванню. Строки розгляду і оцінки твору нормовані і не можуть змінюватися угодою сторін ні в більший, ні в менший бік.

Відповідно до Типового видавничого договору рукопис вважається таким що надійшов до видавництва, якщо він поданий комплектно, належним чином оформлений і протягом 10 днів після його одержання видавництво не пред'явило авторові претензій щодо оформлення чи комплектності рукопису.

Усі авторські договори двосторонні, тобто кожна із сторін наділена певними правами та обов'язками.

Обов'язки автора твору. За авторським договором (крім договору про депонування рукопису) автор передає або зобов'язується створити / в обумовлений

договором строк передати організації (або громадянину - в договорі художнього замовлення) оформлений відповідно до встановлених вимог твір.

Автор твору зобов'язаний (там, де це передбачено типовим договором) вносити за вказівкою організації зміни і поправки, якщо вони виходять за межі умов договору. Інколи виникає необхідність внести відповідні зміни, поправки або доповнення навіть після схвалення твору. У таких випадках автор зобов'язаний доопрацювати твір, внести відповідні зміни, поправки чи доповнення.

Автор зобов'язаний на вимогу видавництва і без додаткової винагороди вчитати коректуру, для чого угодою сторін визначається певний строк.

Обов'язки особи, яка використовує твір. Організація, з якою укладено авторський договір про створення і передачу для використання твору, зобов'язана прийняти обумовлений договором твір, розглянути його в усталені строки і відповідно оцінити його. Власне прийняти твір означає схвалити якість його оформлення. Якщо твір оформлено належним чином, автору видається розписка (повідомлення) про те, що твір прийнято. В усталені строки видавництво має розглянути твір і прийняти рішення про схвалення твору, його доопрацювання або відхилення. Якщо доопрацювання твору з об'єктивних причин неможливе або після доопрацювання було визнано його непридатність для використання, авторський договір підлягає розірванню.

Основним обов'язком особи, яка прийняла твір для використання, є випуск його у світ в усталені строки. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» твір вважається випущеним у світ (опублікованим), якщо випущено в обіг примірники твору або твір публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню або в будь-який інший спосіб повідомлений невизначеному колу осіб.

Якщо ж організація протягом визначеного договором строку не здійснила або не почала використання схваленого нею твору, вона зобов'язана на вимогу автора сплатити йому обумовлену винагороду повністю, якщо не доведе, що використати твір не змогла через обставини, які залежать від автора.

Контрольні запитання:

1. Що таке авторське право?
2. Які існують об'єкти авторського права?
3. Що не визнають об'єктами авторського права?
4. Які існують суб'єкти авторських відносин?
5. Назвіть строки дії авторського права.
6. Що таке особисті немайнові права авторів?
7. Перерахуйте майнові права в авторському праві.
8. Що таке право на авторську винагороду?
9. Як ви розумієте поняття „суміжні права“?
10. Що таке авторські договори?
11. Які існують види авторських договорів?

Література:

1. Дергачова В.В., Пермінова С.О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник / В. В. Дергачова, С. О. Пермінова; за ред. О. А. Гавриша К.: НТУУ «КПІ», 2015. 416 с.: 23 іл.

2. Наукова діяльність, Патентознавство. Інтелектуальна власність : підручник /Укладачі: Г.О. Оборський, І.М. Чістякова, Д.Д. Татакі, О.С. Білоусов, І.К. Кривдіна, В.П. Кубко, С.Х. Яворський. К : Каравела, 2016. 232 с.

3. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [текст] Підручник: 3-тє вид., перероб. та доп. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. К.: «Центр учбової літератури», 2017. 504 с.